

EYLÜL AYI ENFLASYONU VE İLERİYE YÖNELİK BEKLEYİŞLER**I. GENEL DEĞERLENDİRME**

1. Eylül ayında fiyat artışları piyasa beklentileri paralelinde gerçekleşmiş ve tüketici fiyatları yüzde 3,5, toptan eşya fiyatları ise yüzde 3,1 oranında artmıştır. Böylece, Ocak-Eylül döneminde TÜFE artışı yüzde 20,1, TEFE artışı da yüzde 21,7 olarak gerçekleşmiştir. Yıllık enflasyon oranları düşüş eğilimini sürdürmüş ve artış oranları TÜFE’de yüzde 37,0’a, TEFE’de ise yüzde 40,9’a gerilemiştir.

2. Döviz ve Türk lirası piyasalarının Ağustos ve Eylül aylarında görece olarak istikrar kazanması ve büyüme verilerindeki olumlu gelişmelere rağmen iç talepte enflasyon üzerinde baskı oluşturacak bir canlanmanın bulunmaması, Eylül ayında TEFE ve TÜFE enflasyonunu sınırlamıştır.

3. Gıda, giyim ve eğitim grubu fiyatlarında mevsimsel etkilerden kaynaklanan yüksek artış oranları Eylül ayında tüketici fiyat artışının altında yatan temel unsurlar olmuştur. Döviz kurunun görece istikrar kazanmasıyla birlikte özel imalat sanayi fiyat artışı sınırlı kalmış, ancak tarım fiyatlarında yaz sezonunun sona ermesiyle görülen yükseliş Eylül ayı toptan eşya fiyat artışında etkili olmuştur. Eylül ayında *gıda dışı TÜFE* yüzde 3,0 oranında, *tarım dışı TEFE* ise yüzde 2,9 oranında artmıştır.

Tablo 1: Genel TÜFE, TEFE ve Alt Kalemler

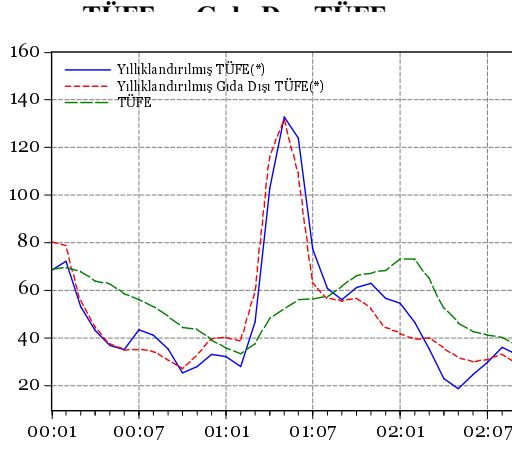
	Yıllık % Değişim		Aylık % Değişim		
	2001 Eylül	2002 Eylül	2002 Temmuz	2002 Ağustos	2002 Eylül
TÜFE	61,8	37,0	1,4	2,2	3,5
Mallar	70,4	38,4	0,6	1,2	4,0
Hizmetler	47,9	34,5	3,1	4,1	2,6
Gıda Dışı	64,4	35,6	2,2	2,7	3,0
TEFE	74,7	40,9	2,7	2,1	3,1
Kamu	93,2	38,6	4,3	2,7	3,3
Özel	67,9	41,8	2,0	1,9	3,0
Özel İmalat	79,8	38,6	4,1	2,3	2,5
Tarım Dışı	84,6	38,8	4,2	2,5	2,9
Tarım ve Enerji Dışı	83,1	39,2	4,4	2,5	2,9

Kaynak: TCMB, DİE.

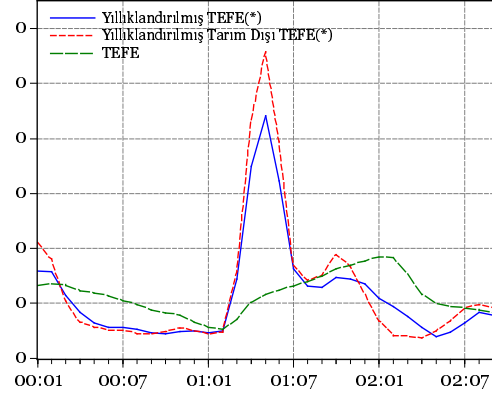
4. Mevsimsellikten arındırılmış TÜFE ve TEFE’nin üç aylık hareketli ortalamalarının yıllıklandırılması yoluyla hesaplanan *yıllık enflasyon* Temmuz ve Ağustos aylarında artış gösterdikten sonra, Eylül ayında tekrar düşmüş ve TEFE’de yüzde 38,9, TÜFE’de ise yüzde 33,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu şekilde hesaplanan yıllık enflasyon, *tarım dışı TEFE*’de yüzde 45,8’e gerilerken, *gıda dışı TÜFE*’de yüzde 28,9 olmuştur.

Grafik 1: Yıllık Yüzde Değişim ve Üç Aylık Hareketli

Ortalamalar

TEFE ve Tarım Dışı TEFE

(*) Üç Aylık Hareketli Ortalama (Yıllıklandırılmış, Mevsimsel Düzeltme Yapılmış)

Kaynak: TCMB, DİE

Tüketici Fiyatlarındaki Gelişmeler

5. TÜFE'de, beklenildiği gibi, gıda ve giyim grubu fiyat artışlarının mevsimsel etkiler nedeniyle hızlanması sonucunda Eylül ayında tüketici fiyatları artış oranı Ağustos ayına göre 1,3 puan yükselerek yüzde 3,5 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın, söz konusu artışın geçmiş yılların Eylül ayı artışları ile karşılaştırıldığında oldukça düşük kaldığı görülmektedir (Tablo 2). Nitekim, mevsimsellikten arındırılmış aylık fiyat artışları incelendiğinde, TÜFE artış oranının, bir önceki aya göre 0,7 puan azalarak yüzde 2,0'a gerilediği belirlenmektedir.

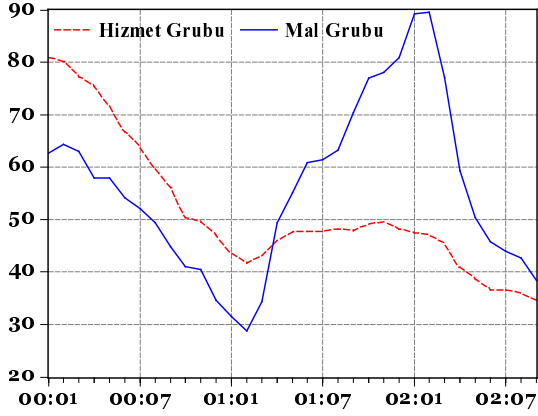
Tablo 2: Eylül Ayı TÜFE Artış Oranları
(Aylık Yüzde Değişim)

	1987-94 ortalaması	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
TÜFE	5,9	7,7	6,1	7,3	6,7	6,0	3,1	5,9	3,5

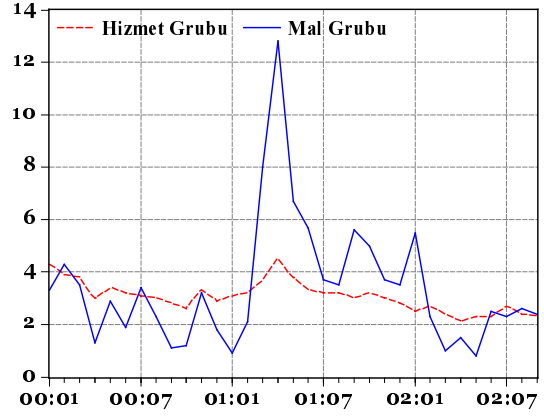
6. Ağustos ayında, mevsimsel etkilerle yüzde 4,1 oranında artan hizmet grubu fiyatları, Eylül ayında yalnızca yüzde 2,6 oranında artmıştır. Kamu kesimi kontrolünde olan sağlık ve ulaştırma hizmetleri ile yılda bir kez Ağustos ayında fiyat ayarlaması yapılan eğitim hizmetleri fiyat artışlarının Eylül ayında yavaşlaması hizmet grubunda fiyat artış hızının düşmesine katkıda bulunmuştur. Buna karşın gıda ve giyim fiyatlarının mevsimsellik nedeniyle hızlanması sonucu mal grubu fiyat artışı yüzde 4,0 olarak gerçekleşmiştir. Mevsimsel etkilerden arındırıldığında mal grubu fiyat artışı yüzde 2,4'e, hizmet grubu fiyat artışı ise yüzde 2,3'e gerilemektedir. Yıllık fiyat artışı ise, Eylül ayı itibarıyla mal grubunda yüzde 38,4, hizmetler grubunda ise yüzde 34,5 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2: Mal Grubu ve Hizmet Grubu Fiyatları

Yıllık Yüzde Değişim

**Aylık Yüzde Değişim
(Mevsimsellikten Arındırılmış)***

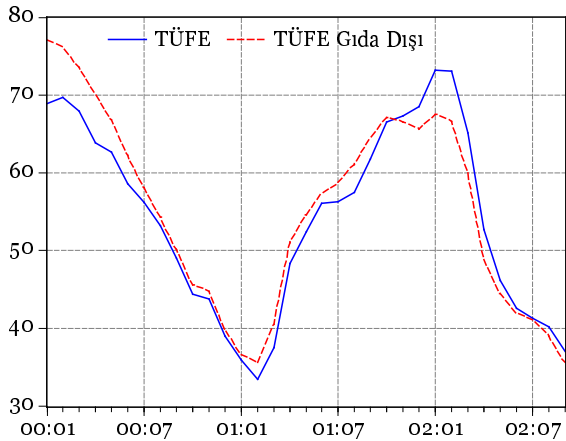
Kaynak: TCMB, DİE.

*Mevsimsellikten arındırma işleminde TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

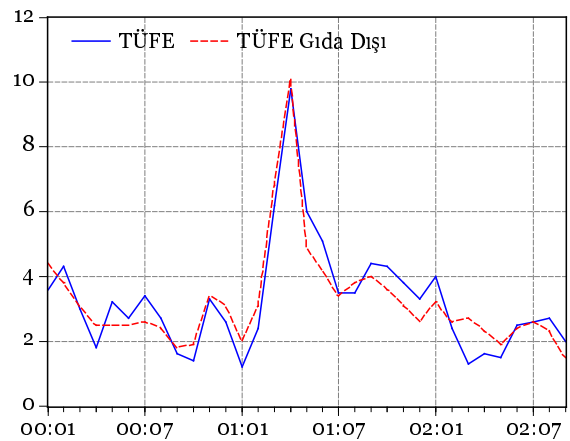
7. Gıda dışı TÜFE artışı ise Ağustos ayına göre 0,3 puan yükselerek yüzde 3,0 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu durum giyim fiyatlarının mevsimsel etkiler nedeniyle artmasından kaynaklanmıştır. Beklendiği gibi Eylül ayı ile birlikte fiyat artış hızı gıda grubunda yüzde 0,9'dan yüzde 4,5'e yükselirken, geçen ay yüzde 1,5 oranında gerileyen giyim grubu fiyatları yüzde 5,0 oranında artmıştır. Ancak bu artışlar mevsimsel etkilerin ötesine geçmemiş, hatta geçmiş yılların Eylül ayı ortalamalarının da gerisinde kalmıştır. Mevsimsellikten arındırılmış veriler, Ağustos ayında yüzde 2,3 olan gıda dışı TÜFE'de aylık artış oranının Eylül ayında yüzde 1,5'e gerilediğini göstermektedir.

Grafik 3: TÜFE ve Gıda Dışı TÜFE

Yıllık Yüzde Değişim

**Aylık Yüzde Değişim
(Mevsimsellikten Arındırılmış)***

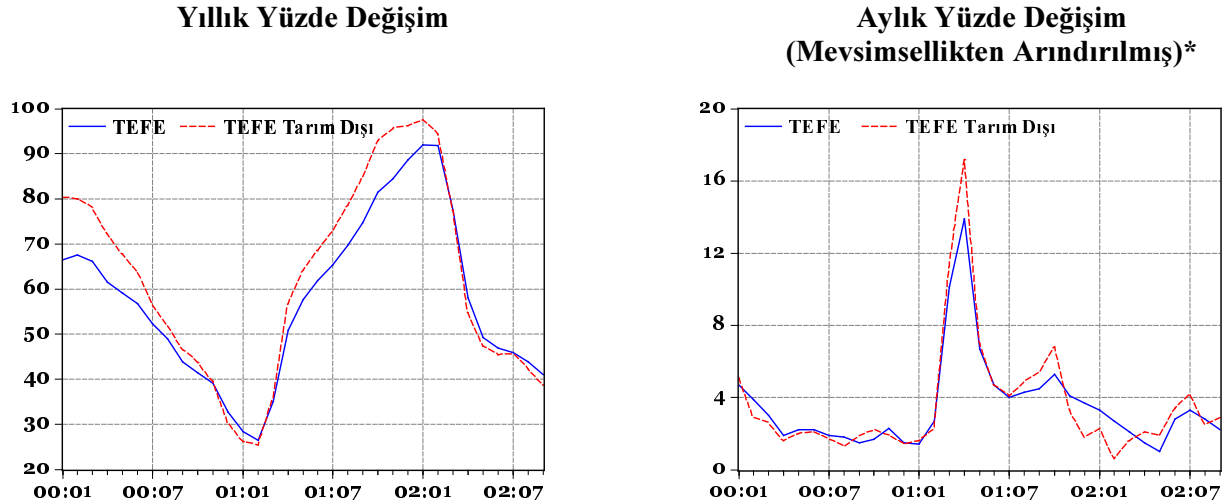
Kaynak: TCMB, DİE.

*Mevsimsellikten arındırma işleminde TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

Toptan Eşya Fiyatlarındaki Gelişmeler

8. Eylül ayında tarım ve imalat sanayi fiyat artışları TEFE artışını belirleyen temel alt kalemler olmuştur. Tarım fiyatları, yaz sezonunun sona ermesiyle birlikte hızlanmış ve yüzde 4,0 oranında artmıştır. Söz konusu artış, son yedi yılın Eylül ayı ortalaması olan yüzde 6,7'nin altındadır. Ayrıca, mevsimsellikten arındırılmış seriler incelendiğinde, tarım fiyatlarındaki artış oranının Ağustos ayına göre düştüğü gözlenmektedir. Benzer şekilde, TEFE genelinde de mevsimsellikten arındırılmış enflasyon oranlarının, Haziran ve Temmuz aylarında arttığı ancak Ağustos ayından itibaren yeniden gerilemeye başladığı görülmektedir. Özel imalat sanayi fiyat artış oranı, döviz kurlarının görece istikrar kazanması sonucu Eylül ayında sınırlı kalmıştır. Bu gelişmede, döviz kurundan fiyatlara geçişteki azalmanın da önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Kamu imalat sanayi fiyat artışı ise basın-yayım, petrol ürünleri ve kimya sektöründeki yüksek fiyat artışlarından etkilenmiştir. Temmuz ayından itibaren yavaşlayan mevsimsellikten arındırılmış TEFE artışı Eylül ayında yüzde 2,2'ye gerilemiştir. Söz konusu ayda, mevsimsellikten arındırılmış tarım dışı TEFE artışı ise yüzde 2,9'a yükselmiştir.

Grafik 4: TEFE ve Tarım Dışı TEFE

Kaynak: TCMB, DİE.

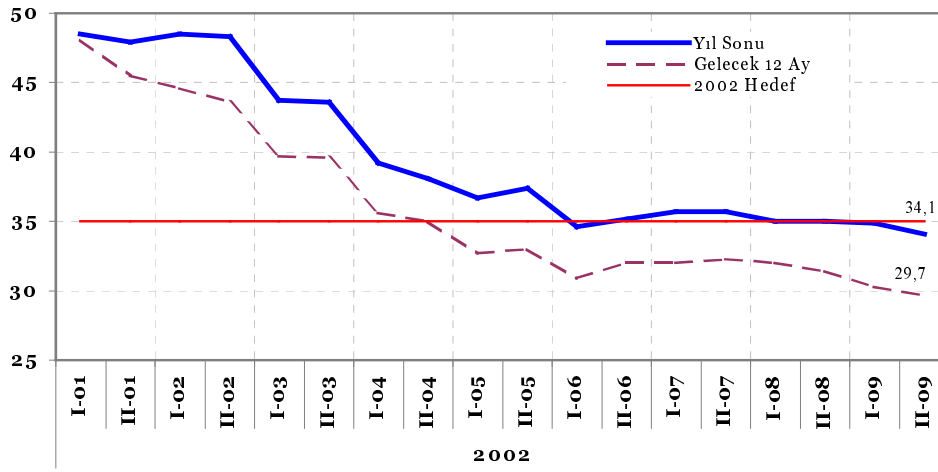
*Mevsimsellikten arındırma işlemi TRAMO/SEATS yöntemi kullanılmıştır.

II. İLERİYE YÖNELİK BEKLEYİŞLER

9. Eylül ayı enflasyon oranları, mali piyasalarda Mayıs-Temmuz döneminde gözlenen dalgalanmaların enflasyon üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığını göstermiştir. Ağustos ayında piyasalarda tekrar oluşan güven ortamının Eylül ayında da devam ettiği ve sonbahar ayları için risk unsuru olarak görülen tarım ve gıda fiyatlarının da enflasyon hedefine ulaşılmasını zorlaştıracak oranda artış göstermediği gözlenmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak geçmiş yıllarla kıyaslandığında oldukça düşük bir düzeyde gerçekleşen Eylül ayı enflasyonunun, Ağustos ayından itibaren gerileme sürecine giren enflasyon beklentilerini daha da düşüreceği beklenmektedir.

10. Eylül ayı enflasyonu ve önümüzdeki dönemde enflasyonu etkileyebilecek faktörlere ilişkin öngörülerimiz göz önüne alındığında, yıl sonunda tüketici fiyatlarındaki artışın yüzde 35 olarak belirlenmiş olan enflasyon hedefinin de gerisinde kalması söz konusu olabilecektir. Yıllık enflasyon oranının Eylül ayı itibarıyla yüzde 37'ye gerilemiş olması ve TCMB Beklenti Anketi verileri de bu olasılığı desteklemektedir. Öte yandan Irak'a askeri operasyon olasılığının yarattığı belirsizlik ve ham petrol fiyatlarındaki yükseliş önümüzdeki dönemde enflasyon oranları üzerinde etkili olabilecek unsurlar olarak görülmekte, ancak söz konusu unsurların 2003 yılı enflasyonu açısından önem taşıdığı, 2002 yılı hedefine ulaşılmasını ise etkilemeyeceği düşünülmektedir.

Grafik 5: TCMB Beklenti Anketine Göre Enflasyon Beklentileri

Kaynak: TCMB.